

Václav Klimeš, Krize středního věku: Psychologický a duchovní průvodce

Oponentský posudek rigorózní práce

Práce má 180.032 znaků, 89 stran, 7 stran přílohy

Práce se zabývá tématem do značné míry nezpracovaným a pokouší se novým metodickým přístupem přinést nové poznatky. Autor předkládá podrobný rozbor krize středního věku z hlediska psychologického. Z hlediska psychologie je třeba hodnotit jeho práci jako skutečně výtečnou.

Je ovšem třeba práci hodnotit kriticky, pokud jde o metodiku sepětí psychologického a duchovního, tedy teologického aspektu. Předpokládáme totiž, že duchovní průvodce má mít jasné teologické zdůvodnění a strukturu.

Autor se pokouší najít syntézu poznatků o krizi středního věku z několika oborů lidského vědění, tedy z psychologie a spirituality, „což v použité literatuře nemá obdoby, neboť ta pojednává o tomto období pouze z pohledu psychického, anebo duchovního, což pokládáme pro uchopení tohoto mnohostranného jevu za nedostatečné“ (s. 85). Musíme si ovšem klást otázku, zda tento pokus lze pokládat za úspěšný. Pokud se má udržet psychologická věrohodnost práce, pak v ní není možno mluvit o *Bohu*, nýbrž pouze o *víře v Boha*. Výpovědi o Bohu nemají v psychologii žádnou validitu. Biblické texty uvedené v příloze naopak mohou mít význam pouze z hlediska duchovního. Práce tak možná zůstává rozpolcená mezi dvě hlediska, mezi nimiž není zprostředkování.

V dokumentu „Pravidla formální úpravy akademických písemných prací“, aktualizováno 2014, na webu KTF se uvádí:

1.3. Zpracování hlavního textu práce

1.3.1. Každá práce musí mít *úvod*. Autor v něm definuje cíl práce: téma a otázky, na které chce hledat odpověď, a důvody, proč se jimi chce zabývat. Má také poukázat na významnost řešeného problému a předložit metodu, podle které chce postupovat. V úvodu se necitují díla jiných autorů. Jeho rozsah je obvykle 1–2 normostrany (u disertace víc).

1.3.2. V každé práci má být zřetelná část *studijní* (heuristická) a *autorská*. Ve *studijní části* student/ka prokáže schopnost objektivně předložit a zpracovat zvolené téma a zběhlost pracovat s odbornou literaturou. Téma popíše, uvede, jak už bylo zpracováno, a dosavadní přístupy kriticky zhodnotí. V závěru této části shrne otevřené otázky a případně uvede, co by bylo nutné k jejich řešení. Výsledkem první části má být formulování vlastní teze a objasnění a zdůvodnění metodologie, podle které chce svou hypotézu řešit. V *autorské části* student/ka rozvíjí vlastní teoretické pojednání daného tématu. Pokud má práce i praktický ráz, rozpracuje autor/ka konkrétní řešení. Pokud to téma dovoluje, uvádí se tu také experimentální ověření vlastních návrhů. V takovém případě je vhodné, aby diskuse výsledků tvořila samostatnou kapitolu. Uvedené dvě části se nemusejí vždy projevit ve formálním členění práce, ale musí být zřejmé, že autor/ka práce je měl/a neustále na zřeteli jako základní pracovní principy.

V předložené práci postrádám kapitolu, jež by ujasňovala metodický postup práce a vzájemnou souvislost mezi jejími hledisky psychologickými a teologickými. Ta spolu úzce souvisí, neboť se dotýkají téhož člověka, avšak je třeba je odlišovat. Je tedy nepřípustné přecházet v textu od jednoho hlediska k druhému, aniž by na to autor čtenáře upozornil.

V práci postrádám ujasnění, co to je spirituální teologie, příp. pastorální teologie a v čem se liší od psychologie. Je zřejmé, že to jsou různé naukové obory s jinými východisky a

s různými metodickými postupy. Protože se však autor o této různosti nezmiňuje, vzniká podezření, že si jí není vědom.

Teologie vychází z Božího zjevení přijímaného ve víře v Boha a činí svým předmětem zjevené pravdy. Přitom využívá racionální reflexe a postupuje způsobem systematickým. Toto východisko ve víře odlišuje striktně teologii od psychologie, která, jakožto přírodní věda, taktéž postupuje racionální reflexí, ale staví na empirických poznatcích. Nicméně poznatky teologické, pokud se opírají o víru, nejsou empirické, exaktními metodami dosažitelné poznatky. Poznatky teologické a psychologické jsou odlišného řádu a není přípustné je směšovat. To by mělo za následek, že by v jednom z těchto oborů, případně v obou, nebyly prokazatelné.

Příkladem může být věta na s. 40: „S tím, jak člověk přestává prosazovat sám sebe a jak jeho aktivita klesá, dělá v sobě místo Bohu, který se ho tak konečně může ujmout a dovést ho k jeho plnosti a celistvosti.“ Musíme klást otázky: Je to pravda? Jak to víme? Jakým metodickým postupem jsme dospěli k tomuto tvrzení? Doposud jsme se pohybovali na půdě psychologie. Z psychologického hlediska bychom mohli mluvit o měnící se roli náboženství v životě člověka. Psychologie však nic nevypovídá o Bohu. Zřejmě je to tedy výpověď teologická, avšak teologie nám nic neříká o klesajícím sebeprosazování a poklesu aktivity v určité fázi života člověka. Třetí možnost, totiž že to je výpověď psychologicko-teologická, je nepřijatelná pro obě tyto disciplíny.

Podobně souvislost noci smyslů a noci ducha s krizí středního věku (s. 44-49) by bylo třeba metodicky vyjasnit. Je otázkou, zda vůbec lze Jana od Kříže srovnávat s moderními psychology.

Takových příkladů by bylo možno uvést velmi mnoho.

Autor ve svém sjednocení dvou oborů nerespektuje pravidla českého pravopisu a i zájmena, která se vztahují k Bohu, píše s velkým písmenem (např. s. 42 a mnoho jiných).

Z hlediska formálního není proti práci námitek. Je psána jazykem kultivovaným a bezchybným. Poznámkový aparát je přesný a systematický.

Pokud jde o použitou literaturu, lze klást otázku, zda v její teologické části nechybí některé význačné spirituální tituly (např. FOWLER, J.W.: *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*. San Francisco : Harper, 1981) a zejména tituly umožňující reflexi metodiky teologie a metodiky spirituální teologie.

Je třeba objasnit, jak se tato rigorózní práce liší od autorovy diplomové práce na podobné téma (Psychologický a duchovní průvodce krizí středního věku).

Uvedené metodické problémy je třeba vyjasnit v rámci obhajoby, jinak by práce nebyla přijatelná.

Práci doporučuji k obhajobě.

2.6.2014

Libor Ovečka